

GREEN GVOZD d.o.o.
Đoka Miraševica 17C
81 000 Podgorica, Crna Gora
PIB: 03075257

STUDIJA PROCENE UTICAJA NA SOCIJALNA PITANJA

ZA PROJEKAT

VJETROELEKTRANA GVOZD

18 juni 2019. god.

Sadržaj

1	Uvod	1
2	Opis projekta	2
3	Zakonodavstvo, politike i uputstva	4
3.1	Crnogorski administrativni i zakonodavni okvir	4
3.2	Politika Međunarodne finansijske korporacije	5
4	Metodologija procene i kriterijumi za utvrđivanje značaja	5
4.1	Obuhvat procene	5
4.2	Granice proučavanog područja	6
4.3	Objavlivanje informacija i konsultacije	6
4.4	Metode prikupljanja i obrade osnovnih podataka	9
4.5	Kriterijumi značaja	9
4.6	Osnovni uslovi	10
4.6.1	Socioekonomsko okruženje	10
4.6.2	Demografija	10
4.6.3	Infrastruktura	11
4.6.4	Lokalna ekonomija, zaposlenost i nezaposlenost	11
4.6.5	Obrazovanje	12
4.6.6	Zdravstvo	12
4.7	Upotreba zemljišta i otkup zemljišta za potrebe Projekta	12
4.7.1	Vetroagregati i trafostanica Gvozd	14
4.7.2	Pristupni i servisni putevi	15
4.7.3	Dalekovodi	16
5	Procena uticaja, mere ublažavanja i preostali uticaji	17
5.1	Izgradnja	17
5.1.1	Korišćenje zemljišta	17
5.1.2	Mogućnosti za zapošljavanje i nabavke	17
5.1.3	Izvori prihoda	18
5.1.4	Zdravlje, sigurnost i bezbednost zajednice	19
5.1.5	Infrastruktura	19
5.1.6	Mere ublažavanja uticaja	19
5.1.7	Preostali uticaji	20
5.2	Faza rada	20
5.2.1	Uticaji na korišćenje zemljišta	20
5.2.2	Mogućnosti za zapošljavanje i nabavke	20

5.2.3	Izvori prihoda.....	21
5.2.4	Stvaranje prihoda	21
5.2.5	Infrastruktura.....	21
5.2.6	Mere ublažavanja uticaja.....	22
5.2.7	Preostali uticaji	22
5.3	Praćenje	22
5.4	Ograničenja i pretpostavke.....	22
5.5	Kumulativni uticaji.....	23
6	<i>Spisak korišćene literature</i>	23

1 Uvod

Kompanija IVICOM Holding GmbH (IVICOM) uspešno je vodila razvoj i implementaciju projekta Vetroelektrana Krnovo (VE Krnovo) ukupnog kapaciteta 72 MW u Crnoj Gori. IVICOM je 2015. godine osnovao kompaniju Green Gvozd d.o.o (Green Gvozd) sa ciljem razvoja nove vetroelektrane Gvozd (VE Gvozd) na području opštine Nikšić, ukupne snage vetroelektrane na mestu predaje električne energije u prenosni sistem do 50 MW (Projekat). Planirano je da se deo sredstava neophodnih za sprovođenje Projekta obezbedi iz kredita međunarodnih finansijskih institucija.

IVICOM je potpisao Memorandum o razumevanju sa Elektroprivredom Crne Gore AD Nikšić (EPCG) 2018. godine, u kojem se navodi da je EPCG zainteresovan za saradnju sa kompanijom IVICOM na razvoju Projekta, kroz preuzimanje manjinskog udela u kompaniji Green Gvozd, uz mogućnost sticanja većinskog udela u sledećoj fazi. EPCG će steći manjinski udeo u društvu Green Gvozd kroz, između ostalog, eksproprijaciju preostalog zemljišta potrebnog za izgradnju VE Gvozd, koje Green Gvozd nije uspeo da pribavi kroz direktne pregovore sa vlasnicima zemljišta.

Proces izrade procene uticaja projekta VE Gvozd podeljen je u dve celine, koje će biti predstavljene u različitim studijama, na sledeći način:

- Studija (elaborat) o proceni uticaja Projekta na životnu sredinu, koja je izrađena u skladu s nacionalnim zakonodavstvom Crne Gore, uz primenu najbolje međunarodne prakse i standarda.
- Studija o proceni uticaja Projekta na socijalna pitanja, koja je pripremljena u skladu s međunarodnim standardima i zahtevima.

Ovaj dokument predstavlja Studiju uticaja Projekta na socijalna pitanja tj. predstavlja procenu uticaja predloženog Projekta na zajednice i pojedince, kao i na društvena i ekonomska sredstva unutar područja uticaja Projekta. Dokument je pripremljen od strane konsultanata za socijalna pitanja LINK 011, uz podatke dobijene od kompanija IVICOM i Green Gvozd, kao i ostalih relevantnih zainteresovanih strana.

S obzirom da nacionalno zakonodavstvo ne zahteva detaljnu analizu socijalnih uticaja Projekta, sačinjena je ova, izdvojena studija u skladu sa zahtevima međunarodnih finansijskih institucija. Referentni standardi na osnovu kojih je sprovedena procena uticaja su Standardi za zaštitu životne sredine i socijalna pitanja Međunarodne finansijske korporacije (IFC¹), članice grupacije Svetske banke.

¹ International Finance Corporation

Studija uticaja na socijalna pitanja je objavljena na crnogorskom i engleskom jeziku, na internet prezentaciji kompanije Green Gvozd: <http://green-gvozd.com>.

2 Opis projekta

Lokacija na kojoj će se graditi VE Gvozd nalazi se na području opštine Nikšić u Crnoj Gori. Najbliže naseljeno mesto do lokacije na kojoj će se graditi VE Gvozd je selo Gvozd, smešteno u podnožju južne strane obuhvata. Šavnik se nalazi oko 9 km severno od obuhvata VE Gvozd, dok se Nikšić (grad) nalazi na oko 12 km jugozapadno od obuhvata. Prikaz okvirne lokacije VE Gvozd u Crnoj Gori prikazan je na slici 1.

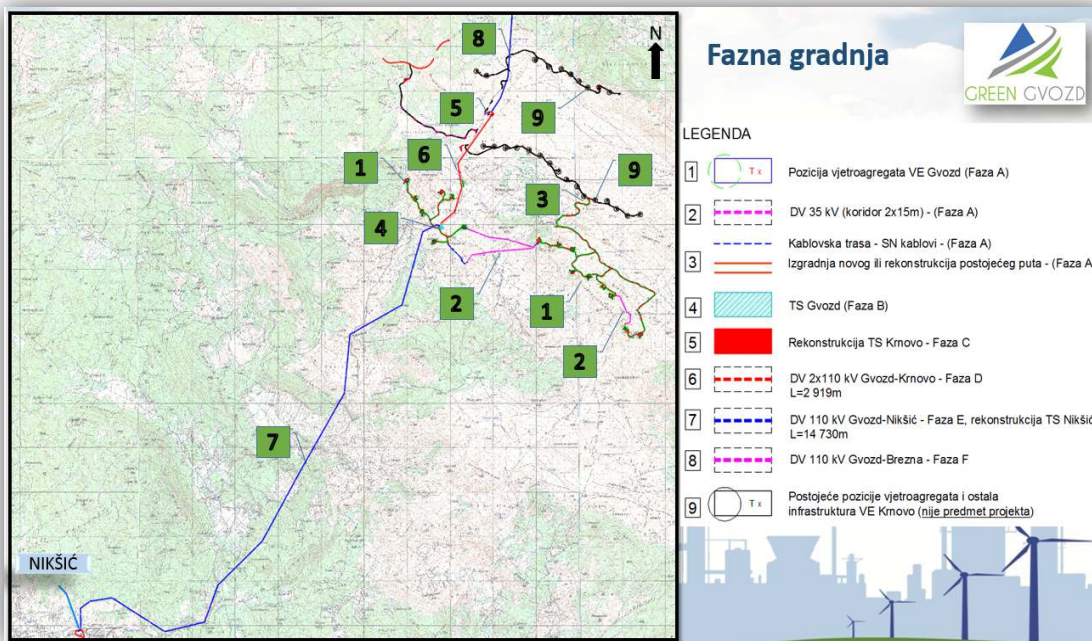

Slika 1

Projektne aktivnosti uključuju faznu izgradnju i puštanje u rad sledećih komponenti:

- Do 16 vetroagregata, izlazne snage do 5 MW, uz izgradnju tipskih platoa za montažu vetroagregata i temelja na koje će se postaviti stubovi vetroagregata;
- Trafostanica 33/110 kV Gvozd na projektnoj lokaciji;
- Rekonstrukcija trafostanice 33/110 kV Krново;
- Dalekovod 2x110 kV TS Gvozd - TS Krново, dužine 2,919 m;
- Dalekovod 110 kV TS Gvozd – TS Nikšić, dužne 14,730 m i rekonstrukcija trafostanice 35/110 kV Nikšić.

Prikaz rasporeda komponenti Projekta dat je na slici 2.

Slika 2

Osim toga, sprovođenje Projekta iziskuje rekonstrukciju i izgradnju oko 15 km puteva.

Očekuje se da će izgradnja svih objekata početi 2021. i završiti se 2022. godine.

Značaj izgradnje VE Gvozd i dobrobit za lokalnu zajednicu ogleda se u sledećim parametrima:

- razvijanje privrede, tehnološki razvoj;
- diverzifikacija proizvodnje i sigurnost snabdevanja električnom energijom;
- povećanje domaće proizvodnje i smanjenje uvoza energije;
- izvoz proizvedene električne energije nakon izgradnje, kroz TS (400)/110/35 kV Brezna;
- bez feed-in tarifa;
- smanjenje emisije CO₂;
- angažovanje lokalnih izvođača za potrebe izgradnje VE Gvozd;
- zapošljavanje lokalnog stanovništva za potrebe izgradnje i održavanja VE Gvozd;
- poboljšanje lokalne putne infrastrukture;
- naknada od zakupa i otkupa zemljišta;
- edukativne i turističke posete.

U trenutku pisanja ovog izveštaja pripremljen je nacrt Studije procene uticaja Projekta na životnu sredinu i dostavljen je Agenciji za zaštitu prirode i životne sredine Crne Gore, na

razmatranje i odobrenje, u skladu sa postupkom koji je propisan Zakonom o proceni uticaja na životnu sredinu (Sl. list CG 75/18).

3 Zakonodavstvo, politike i uputstva

3.1 Crnogorski administrativni i zakonodavni okvir

Prema Zakonu o teritorijalnoj organizaciji (Sl. list CG br. 054/11, 027/13, 062/13, 012/14, 003/16 i 031/17), Crna Gora je podeljena na 22 opštine, staru prestonicu Cetinje i glavni grad Podgoricu, kao dve zasebne upravne jedinice. Prema Zakonu o lokalnoj samoupravi (Sl. list CG, br. 02/18) opštine, Cetinje i Podgorica su jedinice lokalne samouprave. Njihovi administrativni organi su: skupština opštine, predsednik opštine (gradonačelnik) i lokalna uprava. Ključne odgovornosti lokalnih samouprava uključuju: urbanističko i prostorno planiranje, stanovanje, komunalne usluge, lokalni ekonomski razvoj, upravljanje građevinskim zemljištem, korišćenje i zaštita poljoprivrednog zemljišta, lokalni putevi, zaštita životne sredine, primarna zdravstvena zaštita, informisanje javnosti itd. Neke odgovornosti su podeljene sa republičkom administracijom, u oblastima obrazovanja, socijalne zaštite, zdravstvene zaštite, zapošljavanja itd. Lokalne samouprave se finansiraju iz: (i) vlastitih prihoda, (ii) sredstava dodeljenih zakonom, (iii) Egalizacionog fonda (iv) budžeta Crne Gore i drugih izvora, u skladu sa zakonom.

U Crnoj Gori, mogućnost sticanja zemljišta u privatnom vlasništvu putem eksproprijacije, kako je regulisano Zakonom o eksproprijaciji (Sl. list RCG, br. 055/00, 012/02, 028/06 i Sl. list CG br. 021/08, 030/17 i 075/18), dostupna je samo opštinskim i državnim organima, kao i javnim preduzećima. Privatna preduzeća moraju sticati zemljište putem dobrovoljnih transakcija regulisanih Zakonom o obligacionim odnosima (Sl. list CG, br. 047/08 i 022/17). Zakonom o energetici (Sl. list CG, br. 005/16 i 051/17) propisano je pravo energetske subjekata koji obavljaju energetske delatnosti, na korišćenje zemljišta u privatnom vlasništvu za izgradnju, popravke i održavanje energetske objekata, uključujući i dalekovode. Više detalja o otkupu zemljišta predstavljeno je u poglavlju 4.7.

Crnogorsko zakonodavstvo garantuje da svako ima pravo da bude tačno, potpuno i pravovremeno obavešten o pitanjima od javnog značaja. Ove odredbe sadržane su u Ustavu Crne Gore (Sl. list CG, br. 001/2007), kao i u Zakonu o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja (Sl. list CG, br. 044/12 i 030/2017). Zakonom o prostornom uređenju i izgradnji objekata Crne Gore (Sl. list CG, br. 064/17, 044/18 i 063/18) uređuje se izrada i usvajanje planskih dokumenata u Crnoj Gori, koji su predmet procesa objavljivanja i konsultacija. Isti uslovi za objavljivanje informacija i organizovanje javnih rasprava su sadržani i u najvažnijim zakonima koji se odnose na zaštitu životne sredine u Crnoj Gori.

Crna Gora je članica Međunarodne organizacije rada (ILO²) od 2006. godine, nakon što je proglasila nezavisnost od Srbije i Crne Gore. Zemlja je ratifikovala 69 konvencija Međunarodne organizacije rada, uključujući osam fundamentalnih konvencija. Upravljanje radom i ljudskim resursima u Crnoj Gori je regulisano pre svega Zakonom o radu (Sl. list CG br. 49/08, 26/09, 88/09, 26/10, 59/2011, 66/12, 31/14, 53/14 i 4/18 - Odluka Ustavnog suda).

3.2 Politika Međunarodne finansijske korporacije

Standardi zaštite životne sredine i socijalnih pitanja IFC (2012) bili su referentni faktori u izradi ovog dokumenta, uključujući sveobuhvatni Standard za sprovođenje (SS) br. 1 - Procena i upravljanje životnom sredinom i socijalnim rizicima i uticajima. Ciljevi SS 1 sažeti su u nastavku:

- Identifikovati i proceniti uticaje na životnu sredinu i društvene uticaje i pitanja, kako negativna tako i pozitivna, povezana sa projektom;
- Usvojiti mere kako bi se izbegli, ili gde to nije moguće, svesti na najmanju moguću meru, ublažiti ili nadoknaditi štetne uticaje na radnike, obuhvaćene zajednice i životnu sredinu;
- Identifikovati i, gde je to moguće, primeniti mere za unapređenje poslovanje u oblasti životne sredine i socijalnih pitanja;
- Osigurati da se na pritužbe obuhvaćenih zajednica i drugih zainteresovanih strana odgovori na odgovarajući način;
- Osigurati da se relevantne informacije o životnoj sredini i socijalnim pitanjima objavljuju i da su zajednice obuhvaćene projektom adekvatno uključene tokom celog projektnog ciklusa, o pitanjima koja bi mogla da imaju uticaj na njih.

Sproveden je pregled svih IFC standarda za sprovođenje, kako bi se identifikovali ključni društveni uticaji koje bi trebalo razmotriti u ovom dokumentu. Osim SS 1, Standard za sprovođenje 2 o radu i uslovima rada i Standard za sprovođenje 5 o pribavljanju zemljišta i prisilnom preseljenju identifikovani su kao relevantni. Pitanja u vezi sa Standardom za sprovođenje 4 o zdravlju, sigurnosti i bezbednosti zajednice, uglavnom su obrađena u lokalnoj Studiji procene uticaja Projekta na životnu sredinu, ali se i u ovom izveštaju takođe razmatraju određeni aspekti.

4 Metodologija procene i kriterijumi za utvrđivanje značaja

4.1 Obuhvat procene

Ovaj izveštaj obrađuje potencijalne društveno-ekonomske uticaje koji mogu nastati kao posledica predloženog Projekta, povezane sa sledećim pitanjima:

² International Labour Organisation

- Upotreba zemljišta
- Mogućnosti za zapošljavanje i nabavke
- Zdravlje, sigurnost i bezbednost zajednice
- Stvaranje prihoda za državu i opštinu
- Infrastruktura

Uticaji i mere ublažavanja povezani sa zdravljem, sigurnošću i zaštitom zajednice, kao i uticaji na infrastrukturu, obrađeni su u lokalnoj Studiji procene uticaja Projekta na životnu sredinu, dok se ovaj izveštaj bavi samo nekim socijalnim uticajima povezanim s tim pitanjima.

4.2 Granice proučavanog područja

Primarno područje uticaja uzima u obzir sve uticaje projekta na lokalne resurse i receptore i to je fokus procene uticaja. U konkretnom slučaju to se odnosi samo na lokaciju Projekta u celini, budući da u blizini nema naseljenih područja, tj. lokalnih zajednica. Postoji samo nekoliko sezonskih stambenih objekata, tj. vikendica ili pastirskih koliba, uključujući i objekte grupisane u selo Gvozd, koje nije stalno naseljeno.

Satelitska slika sela Gvozd prikazana je na slici 3 - širi i fokusirani pogled (izvor: Google Earth).

Slika 3

Sekundarno područje uticaja razmatra uticaje većih razmera na širem, regionalnom nivou. Ovo područje obuhvata opštinu Nikšić.

Tercijarno područje uticaja razmatra uticaje Projekta na nacionalnom nivou.

4.3 Objavljivanje informacija i konsultacije

Tokom faze određivanja obima Studije uticaja Projekta na socijalna pitanja, od 1-2. aprila 2019. godine, tim sačinjen od predstavnika IVICOM Consulting iz Zagreba, Gvozd d.o.o iz Podgorice,

Instituta za razvoj i istraživanja u području zaštite zdravlja i sigurnosti na radu (ekološki sektor) iz Podgorice i LINK 011 iz Beograda, održao je sastanke sa ključnim zainteresovanim stranama, čiji su rezultati predstavljeni u ovom poglavlju.

Sastanci su održani sa sledećim zainteresovanim stranama:

- Predstavnikom EPCG;
- Predstavicima opštine Nikšić;
- Članovima komisije za utvrđivanje visine pravične naknade, obrazovane od strane Uprave za nekretnine, u skladu sa Zakonom o eksproprijaciji Crne Gore;
- Predstavnicom Uprave za nekretnine područne jedinice Nikšić;
- Predstavicima organizacije Ekološki pokret Ozon iz Nikšića;
- Predstavicima organizacije Centar za zaštitu i proučavanje ptica (CZIP) iz Podgorice, članice Međunarodne unija za zaštitu prirode (International Union for Conservation of Nature) i krovne svetske organizacije Birdlife International;
- Predstavnikom Agencije za zaštitu prirode i životne sredine Crne Gore;
- Vlasnicom zemlje otkupljene od strane Green Gvozda za potrebe Projekta.

Predstavnici opštine Nikšić (Menadžer opštine i Glavni gradski arhitekta), izrazili su punu podršku Projektu, posebno imajući u vidu prethodni projekat VE Krnovo, čiji je razvoj i implementaciju vodila ista kompanija. Ukazali su na brojne dobrobiti koje je projekat doneo lokalnoj zajednici, od novih pristupnih puteva na Krnovu, angažovanju građevinskih kompanija iz Nikšića i ostalih delova Crne Gore na izgradnji vetroelektrane, nabavke robe i usluga od lokalnih dobavljača, poboljšanom snabdevanju električnom energijom, početku razvoja turizma, itd. Po njihovom mišljenju, negativnih uticaja izgradnje VE Krnovo nije bilo, pa čak ni vezano za transport vetroagregata do lokacije projekta, koji je obavljan noću i nije ometao lokalni saobraćaj. Izrazili su očekivanja da će se isto nastaviti i sa izgradnjom VE Gvozd.

Predstavnici Uprave za nekretnine i komisije obrazovane za utvrđivanje visine pravične naknade, su pojasnili timu proces eksproprijacije i poslednje izmene Zakona o eksproprijaciji Crne Gore, i obavestili tim o fazi u kojoj se eksproprijacija za projektne puteve nalazi. U trenutku kada je održan sastanak, završena je procena vrednosti zemljišta, utvrđena je jedinična cena naknade, a projekat parcelacije, je bio u izradi. Predstavnici pomenutih institucija su izneli svoje uverenje da neće biti ozbiljnijih problema oko pribavljanja zemljišta, jer se zemljište u projektnom području mahom ne koristi a ustanovljena jedinična cena naknade koja će biti ponuđena je iznad stvarne tržišne vrednosti zemljišta.

Tokom sastanka sa predstavnikom EPCG je potvrđeno da i Vlada Crne Gore, a i kompanija EPCG izgradnju vetroelektrane vide kao izuzetan doprinos energetske sistemu države koji je u potpunosti u skladu sa strategijom razvoja sistema. Činjenica da će država posle 20 godina od početka Projekta postati vlasnik vetroelektrane dodatno osnažuje podršku koju EPCG i opština Nikšić pružaju kompaniji Green Gvozd. Eksproprijaciju i pribavljanje zemljišta za preostale

vetroagregate, izgradnju dalekovoda i trafostanice će sprovesti EPCG, u skladu sa zakonima Crne Gore, ali i standardima međunarodne dobre prakse, sa kojom EPCG ima iskustva kroz projekte Svetske banke.

Održani su i sastanci sa dve nevladine organizacije, Ozon i CZIP. Obe organizacije su izrazile veliko zadovoljstvo što su uočeni nedostaci prilikom pripreme projekta VE Krново, u pogledu razmene informacija i saradnje, sada prevaziđeni. Takođe su izjavili da na osnovu iskustva sa VE Krново, ne očekuju ozbiljnije probleme u pogledu zaštite prirode i životne sredine za projekat VE Gvozd, ali da se nadaju da će se saradnja nastaviti i da su voljni da podele svoje podatke kako bi doprineli izradi kvalitetne Studije uticaja Projekta na životnu sredinu. Organizacija Ozon je predložila da se održi jedan poseban sastanak sa većim brojem organizacija na kome će biti predstavljena Studija uticaja Projekta na životnu sredinu, što je tim i prihvatio. Nakon ovoga, Green Gvozd i obrađivač Studije uticaja Projekta na životnu sredinu su kontaktirali organizaciju Ozon u cilju organizacije predloženog sastanka, ali im je predstavnik Ozona rekao da smatra da ipak nema potrebe za tim i da će svoje komentare na studiju dostaviti u okviru zakazane javne rasprave koja se sprovodi u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom.

Održan je sastanak i sa predstavnikom Agencije za zaštitu prirode i životne sredine na kome je on obavestio tim da je Agencija vrlo dobro upoznata sa Projektom, jer su predstavnici Agencije već imali više sastanaka sa nosiocem Projekta. Predstavnik Agencije je potom upoznat sa sastancima koje je tim prethodno održao i zaključcima i dogovorima o narednim koracima, sa tih sastanaka. Ono što je posebno istaknuto u više navrata od strane predstavnika Agencije je zadovoljstvo pristupom kompanije saradnji sa zainteresovanim stranama. Predstavnik Agencije smatra da je pristup izuzetno dobar i da je to ono čemu se teži na svim projektima, kako bi se dobili najbolji rezultati i kako bi studije uticaja bile kvalitetne, a broj primedbi na njih, sveden na minimum. Naglašeno je da će projekat imati svu podršku Agencije i da njeni predstavnici stoje na raspolaganju kompaniji za svu potrebnu pomoć u daljem razvijanju Projekta, počevši od razmatranja nacрта Studije uticaja Projekta na životnu sredinu.

Prilikom razgovora sa jednom od vlasnica koja je svoju parcelu prodala kompaniji za potrebe izgradnje vetroagregata, potvrđeno je da je ona (i njen brat kao suvlasnik parcele) izuzetno zadovoljna i ponuđenom cenom, i procesom sklapanja ugovora i brzinom isplate dogovorene sume. Kako poseduje još nekoliko parcela u projektnom području, izrazila je spremnost da pod istim uslovima proda i njih, ukoliko Green Gvozd bude imao potrebe za dodatnim zemljištem. Takođe je potvrdila da prodato zemljište, pre prodaje, nije koristila ni ona ni njen brat, i da je retko uopšte odlazila da obilazi zemlju koju je nasledila. Takođe je potvrdila da i drugi vlasnici koje poznaje retko odlaze do svojih parcela, između ostalog i zbog veoma nepristupačnog terena (koji će sada biti pristupačniji zbog izgradnje prilaznih i servisnih puteva), i da jedan mali broj njih ima vikendice, ali u podnožju lokacije VE Gvozd, koje koriste samo tokom leta, i to u kraćem periodu zbog snažnog vetra.

U toku izrade ove studije, održana je i javna rasprava povodom nacionalne Studije uticaja Projekta na životnu sredinu, u organizaciji Agencije za zaštitu prirode i životne sredine, 17.05. 2019. godine u sali za sastanke zgrade Opštine Nikšić. Na žalost, uprkos javnom pozivu objavljenom u dnevnom listu Pobjeda 16.04.2019. godine, niko od zainteresovane javnosti se nije pojavio na raspravi. Osim Agencije, sastanku su prisustvovali predstavnici kompanija IVICOM i Green Gvozd, obrađivača nacionalne Studije uticaja Projekta na životnu sredinu, EPCG, Uprave za nekretnine iz Nikšića i opštine Nikšić.

Dodatne pojedinosti o objavljivanju informacija i planiranim konsultacijama vezanim za projekat navedene su u Planu uključivanja zainteresovanih strana.

4.4 Metode prikupljanja i obrade osnovnih podataka

Sekundarni podaci za ovo poglavlje prikupljeni su putem istraživanja i iz literature i sastoje se uglavnom od dostupnih statističkih podataka iz poslednjeg popisa stanovništva sprovedenog u Crnoj Gori 2011. godine, kao i od podataka dobijenih od kompanija IVICOM i Green Gvozd.

Kao deo izrade ove procene uticaja Projekta na socijalna pitanja, 1-2. aprila 2019. obavljena je i poseta projektnoj lokaciji (kao što je opisano u odeljku 4.3. gore).

4.5 Kriterijumi značaja

Procena potencijalnih uticaja koji mogu nastati kao posledica predloženog Projekta, je uzela u obzir i fazu izgradnje i fazu rada. Nivo značaja koji se pripisuje svakom uticaju procenjen je na osnovu intenziteta promena uzrokovanih predloženim aktivnostima i osetljivosti zahvaćenog receptora na promenu. Promene i osetljivost zahvaćenog receptora procenjuju se na lestvici od visokog, srednjeg, niskog i zanemarivog intenziteta.

Sledeći pojmovi korišćeni su za definisanje značaja utvrđenih uticaja:

- Značajan uticaj: u slučajevima u kojima bi se od projekta moglo očekivati da ima veoma veliki uticaj (pozitivan ili negativan) na zajednice i pojedince, ili društvena i ekonomska sredstva;
- Umereni uticaj: kada se od projekta može očekivati da ima vidljiv uticaj (pozitivan ili negativan) na zajednice i pojedince, ili društvena i ekonomska sredstva;
- Manji uticaj: kada se od projekta može očekivati da će rezultirati malim, jedva приметnim uticajem (pozitivnim ili negativnim) na zajednice i pojedince ili društvena i ekonomska sredstva; i
- Zanemariv uticaj: kada se ne očekuje značajan uticaj projekta na zajednice i pojedince, ili društvena i ekonomska sredstva.

4.6 Osnovni uslovi³

4.6.1 Socioekonomsko okruženje

Projektna lokacija se nalazi u opštini Nikšić koja ima površinu od 2.065 km² i teritorijalno je najveća opština u Crnoj Gori (vidi Sliku 5). Grad Nikšić je udaljen od glavnog grada Podgorice oko 55 km. Na zapadu, opština se graniči sa Bosnom i Hercegovinom.

Slika 5

Kako je utvrdilo Ministarstvo ekonomije na osnovu Zakona o regionalnom razvoju Crne Gore (Sl. list CG, br. 20/11), opština Nikšić spada u četvrtu kategoriju (na skali od jedan do šest), sa nivoom razvoja od 75 do 100% proseka republičkog nivoa, što ga svrstava u grupu prosečno razvijenih opština. Ukupan budžet opštine Nikšić za 2019. godinu iznosi 21.900.000 evra.

4.6.2 Demografija

Opština Nikšić ima 72.443 stanovnika (procenjuje se na 70.042 u 2017. godini), koji žive u 21.538 domaćinstava, što predstavlja oko 11,7% ukupnog stanovništva Crne Gore. U 2017. godini stopa prirodnog priraštaja bila je negativna (- 1,1), za razliku od pozitivne stope prirodnog priraštaja na nivou republike (1,5). Većina stanovništva je skoncentrisana u urbanom području Nikšića (oko 80%), sa mnogo manje stanovnika koji žive u ruralnim područjima.

³ Izvor većine statističkih podataka o stanovništvu u ovom poglavlju: Uprava za statistiku Crne Gore (Statistički godišnjak Crne Gore 2018) I zvanični podaci iz popisa sprovedenog 2011 godine.

Broj stanovnika u opštini ravnomerno je podeljen između muškaraca i žena (49,4% / 50,6%). Prosečna starost stanovništva iznosi 37,8 godina, sa nešto starijom populacijom u ruralnim područjima (40,2 godine).

Većina stanovnika izjašnjava se kao Crnogorci (64%), zatim Srbi (25,3%), oni koji nisu želeli da iskažu svoju nacionalnost (6,7%) i drugi - Romi, Egipćani, Muslimani, Crnogorci / Srbi, Srbi / Crnogorci, Bošnjaci, Jugosloveni, Hrvati itd., svi sa manje od 1%. To se razlikuje od sastava stanovništva na nacionalnom nivou, gde su Crnogorci isto većinski narod, ali u manjoj meri prisutni nego u opštini (45%), zatim Srbi (29%) i veći procenat ostalih manjina, naročito Bošnjaka, Albanaca i Muslimana.

Velika većina stanovništva u opštini je pravoslavne vere (91,4%). Službeni jezik je crnogorski koji pripada grupi jezika sličnim srpskom, hrvatskom i bošnjačkom jeziku. Službeno se koriste i latinica i cirilica.

4.6.3 Infrastruktura

Opština Nikšić ima oko 680 km putne infrastrukture, od čega oko 38% čine autoputevi i regionalni putevi, 34% lokalni putevi, 24% nekategorisani putevi i preostalih 4%, gradske ulice. U opštini postoji železnička infrastruktura, uključujući liniju između Nikšića i Podgorice, ali kvalitet prevoza je vrlo nizak i zahteva dodatna ulaganja. Opština ima mali sportski aerodrom na svom području.

Svi putni pravci koji su se ranije koristili za izgradnju vetroelektrane Krnovo, će biti korišteni i za Gvozd, kao i za prevoz vetroagregata iz luke Bar na Jadranskom moru. Sa magistralnog puta M-4.1 (Jasenovo Polje - Kruševice - Šavnik - Žabljak), prevoz će se nastaviti do pojedinih lokacija turbina putem lokalnih pristupnih puteva, koji će biti izgrađeni i rekonstruisani u sklopu Projekta.

Voda za piće se obezbeđuje u svim naseljenim područjima opštine, bilo kroz gradsku vodovodnu mrežu (90%) ili seoske vodovode (10%). Odlaganje čvrstog otpada organizovano je u oko 70% opštine. Kanalizacijske vode ispuštaju se u javnu kanalizacionu mrežu samo u urbanom delu opštine. Struja i telekomunikacijske mreže razvijene su u celoj opštini.

4.6.4 Lokalna ekonomija, zaposlenost i nezaposlenost

Opština Nikšić je važno industrijsko središte Crne Gore, sa delatnostima koje uključuju rudarsku industriju, mlinsku industriju, pivaru sa poznatim brendom piva „Nikšićko pivo“, drvnu industriju, prehrambenu i tekstilnu industriju. Proces privatizacije je ili završen, ili je još u toku za neke od tih industrija, a privreda Nikšića se polako orijentiše ka trgovini i uslužnim delatnostima (npr. radnje, restorani, obrazovanje, zdravstvo).

Opština Nikšić ima turističku infrastrukturu koja uključuje nekoliko velikih hotela i privatni smeštaj. U 2017. godini u opštini je zabeleženo ukupno 8.815 turista, od čega je gotovo 83% bilo stranih turista, uglavnom iz drugih zemalja regiona.

Godišnji prosek ukupnog broja zaposlenih u opštini Nikšić, u 2018. godini, iznosio je 13.882. Prema podacima Zavoda za zapošljavanje Crne Gore u februaru 2019. godine, u opštini je registrovano 3.802 nezaposlenih osoba (blizu 8% radno sposobnog stanovništva), od čega su 62,3% žene.

Prosečna mesečna neto zarada u Crnoj Gori je oko 500 evra, a isto važi i za opštinu Nikšić.

4.6.5 Obrazovanje

U opštini Nikšić oko 6,9% ljudi nema obrazovanje ili ima nepotpuno osnovno obrazovanje (od kojih je 65% žena, uglavnom iznad 65 godina), 15,9% ima osnovno obrazovanje, 45,1% ima srednju školu i 13,1% ima fakultet, ili fakultetski nivo obrazovanja (52% njih su žene). Stopa nepismenosti u opštini iznosi 0,2% za muškarce i 1,3% za žene.

U opštini Nikšić postoji 21 osnovna i 5 srednjih javnih škola, kao i dva državna fakulteta, uključujući filozofiju i fizičku kulturu. Svi ostali državni fakulteti se nalaze u obližnjoj Podgorici.

4.6.6 Zdravstvo

Očekivani životni vek u Crnoj Gori je oko 77 godina. Najznačajniji uzroci smrti su kardio-vaskularne bolesti i tumori.

U opštini Nikšić postoje dve bolnice, jedna opšta, a druga specijalizovana za plućne bolesti. Opština ima centar primarne zdravstvene zaštite, uključujući odeljenje hitne medicinske pomoći. Glavne zdravstvene ustanove nalaze se u obližnjoj Podgorici.

4.7 Upotreba zemljišta i otkup zemljišta za potrebe Projekta

Ukupna površina opštine Nikšić je 2.065 km² (206.500 ha). Dominantna kategorija zemljišta je šumsko zemljište koje obuhvata 72% (oko 149.000 ha) ukupne površine zemljišta, a sledi poljoprivredno zemljište koje čini 26% (oko 54.500 ha). Poljoprivredno zemljište pretežno obuhvata pašnjake i livade (93%), dok je samo 7% zemljišta obradivo (oranice, povrtnjaci, voćnjaci i vinogradi).

Područje projekta, kako je definisano Lokalnom studijom lokacije Gvozd, iznosi 2.028 ha (oko 20,3 km²) i karakteriše ga uglavnom crnogorski krš, u kome se smenjuje kamenjar i vegetacija.

Studija dalje navodi da se zahvaćeno područje sastoji uglavnom od pašnjaka, mnogo manje livada i obradivih površina, zatim šuma niskog kvaliteta i kamenjara. Zahvaćeno područje je većim delom godine prekriveno snegom, a vetrovi su izuzetno jaki. Vidi sliku 6 ispod koja prikazuje tipičan pejzaž područja projekta.

Slika 6

Na projektnom području nema trajno naseljenih mesta, samo povremeno korišćenih i raštrkanih sezonskih objekata, tj. vikendica i pastirskih koliba. Postoji samo jedno mesto na kojem je grupisano nekoliko sezonskih objekata i to je selo Gvozd, koje se nalazi jugozapadno od lokacije projekta.

Projekat zahteva trajno pribavljanje zemljišta za sledeće komponente projekta:

- Do 16 vetroagregata, uključujući građevinske platoe (to uključuje alternativne / rezervne lokacije),
- Trafostanica Gvozd na lokaciji vetroelektrane
- Temelji stubova za:
 - dalekovod 2 x 110 kV trafostanica Gvozd - trafostanica Krnovo, ukupne dužine 2.919 m
 - dalekovod 110 kV trafostanica Gvozd - trafostanica Nikšić, ukupne dužine 14.730 m

Projekat takođe zahteva uspostavljanje službenosti za ugradnju podzemnih kablova i cevi (uz ili ispod puta).

Nijedan objekat neće biti pogođen otkupom zemljišta za ovaj Projekat.

Uopšteno govoreći, površine zemljišta koje se pribavljaju za projekat su veoma male. Osim toga, zahvaćena zemlja obuhvata uglavnom pašnjake i šumsko zemljište niskog kvaliteta, ili neiskorišćeno, stenovito zemljište, pa se zato ne očekuje da će njegov otkup, posebno s obzirom na činjenicu da je naknada u visini pune zamenske vrednosti, prouzrokovati bilo kakve uticaje na izvore prihoda i standard vlasnika i korisnika zemljišta.

4.7.1 Vetroagregati i trafostanica Gvozd

Za 16 vetroagregata potrebno je pribaviti ukupno 13,1 ha zemljišta (94 parcele). Od toga, 11 ha (87 parcela) je zemljište u privatnom vlasništvu 85 vlasnika i suvlasnika, dok je preostalo zemljište u državnom vlasništvu. Treba napomenuti da broj vlasnika nije precizan, jer iako su neke parcele upisane pod imenom jednog vlasnika, on/ona može biti preminuo/la sa brojnim naslednicima. Za trafostanicu Gvozd, neophodno je pribaviti još 0.75 ha zemljišta u privatnom vlasništvu.

U vreme izrade ovog izveštaja, kompanija Green Gvozd, otkupila je ukupno 3,8 ha zemljišta u privatnom vlasništvu, od 22 vlasnika, kroz dobrovoljne kupoprodajne ugovore. Potpisani i notarizovani ugovori predviđaju da se zemljište kupuje po ceni od 2 EUR po m², pri čemu se 80% od ukupne cene plaća po potpisivanju ugovora, a 20% se plaća po završenom postupku preparcelacije zemljišta i ulasku u posed kompanije Green Gvozd. Deo zemljišta koji je potreban za vetroagregate prethodno je iznajmljivan od vlasnika za postavljanje meteoroloških anemometara za merenje potencijala vetra, sa godišnjim jednokratnim najamninama (po stopi od 0,2 EUR po m²).

Green Gvozd će nastaviti sa kupovinom zemljišta putem dobrovoljnih kupoprodajnih ugovora, međutim za svo preostalo neotkupljeno zemljište, koje je potrebno za turbine i za trafostanicu, EPCG će sprovesti eksproprijaciju. Prema rečima predstavnika Green Gvozda, glavni razlog za pokretanje eksproprijacije je to što je u nekim slučajevima jedna parcela u vlasništvu velikog broja vlasnika (naslednici prvobitnih vlasnika), od kojih neki žive u inostranstvu i do njih je teško doći kako bi potpisali ugovor. Na primer, postoji jedan slučaj u kome je poslednji registrovani vlasnik iz 1876. godine, dok danas ima više od 200 njegovih naslednika koji su vlasnici zemljišta u jednakim delovima. Ista cena koja je ponuđena vlasnicima koji su dobrovoljno prodali svoju zemlju (2 EUR po m²) koristiće se i u postupku eksproprijacije od strane EPCG. Prema rečima predstavnika opštine i intervjuisane vlasnice, koja je zemljište prodala Green Gvozdu, stvarna tržišna cena u pogođenom području iznosi 0,5 EUR po m², iako je čak i potražnja za ovim zemljištem vrlo mala.

4.7.2 Pristupni i servisni putevi

Za izgradnju i rekonstrukciju prilaznih i servisnih puteva je potrebno pribaviti ukupno 26,6 ha zemljišta. Od toga je 21,03 ha u privatnom vlasništvu, dok je preostalo zemljište u državnom vlasništvu.

Krajem 2016. godine Green Gvozd je potpisao ugovor sa opštinom Nikšić kojim opština učestvuje u razvoju projekta kroz eksproprijaciju zemljišta potrebnog za puteve koji će se koristiti tokom izgradnje i rada vetroelektrane. Kompanija Green Gvozd snosiće sve troškove eksproprijacije, uključujući i iznos naknade isplaćene pogođenim vlasnicima zemljišta. U vreme izrade ovog izveštaja, eksproprijacija još nije započela, ali su veštaci izvršili procenu vrednosti zemljišta u pogođenom području i zaključili da će stopa naknade za pristupne i servisne puteve biti ista kao i za vetroagregate - 2 EUR po m². Opština će ostati vlasnik svog otkupljenog zemljišta, dok će Green Gvozd snositi sve troškove izgradnje / rekonstrukcije puteva.

Nakon što opština pribavi zemljište za izgradnju puteva, Green Gvozd će dobiti pravo službenosti u cilju instaliranja podzemnih kablova i cevi za vetroelektranu, uz ili ispod puteva. Green Gvozd će plaćati godišnju naknadu od 30.000 EUR opštini za sva utvrđena prava službenosti.

Izgradnja puteva je često povezana sa stvaranjem zemljišta koje posle otkupa dela parcele postaje ekonomski neisplativo, što može dalje dovesti gubitka prihoda i snižavanja životnog standarda vlasnika. Međutim, prema Zakonu o eksproprijaciji, takvo zemljište se mora otkupiti na zahtev vlasnika zemljišta, ukoliko ovlašteni procenitelji utvrde da se preostalo zemljište više ne može koristiti na ekonomski isplativ način.

Pribavljanje zemljišta za pristupne i servisne puteve ne obuhvata građevinske objekte.

Tabela 1 pruža informacije o zemljištu koje će se otkupiti za pristupne i servisne puteve. U poslednjoj koloni prikazan je procenat privatnog zemljišta koje se pribavlja i, kao što se vidi, u proseku, neće biti pogođeno Projektom više od jedne petine zemljišta u katastarskoj opštini Konjsko, dok je u druge dve katastarske opštine taj procenat još niži.

Tabela 1

Katastarska opština	Ukupna površina obuhvaćenih parcela (u ha)		Površina koja će biti otkupljena (u ha)		% površine privatnih parcela koji će biti otkupljen za potrebe projekta
	Ukupna površina obuhvaćenih parcela (u ha)	Od toga, u privatnom vlasništvu (u ha)	Ukupna površina koja će biti otkupljena (u ha)	Od toga, u privatnom vlasništvu (u ha)	
Konjsko	73.4	0.66	3.4	0.14	21.21%
Ćeranića Gora	138.19	112.88	17.5	15.66	13.87%
Gradačka poljana	65.8	60.52	5.7	5.23	8.64%
UKUPNO	277.39	174.06	26.6	21.03	12.08%

4.7.3 Dalekovodi

Prema Studiji procene uticaja Projekta na životnu sredinu, pravci dalekovoda su odabrani na način da se izbegnu naseljena područja i otkup građevinskih objekata, kao i zemljište u privatnom vlasništvu, u meri u kojoj je to bilo moguće. U vreme izrade ovog izveštaja nije bilo detaljnih informacija o broju parcela, vlasnika ili površina zemljišta koje će biti otkupljene za izgradnju 110 kV dalekovoda.

Zemljište za 15 ugaonih stubova dalekovoda već je otkupljeno od 31 vlasnika (0,18 ha) od strane Green Gvozda, putem dobrovoljnih kupoprodajnih ugovora. Za svaki pojedini stub je potrebno 121 m², a isplaćena cena je 5 evra po m² (2,5 puta viša cena od one koja je plaćena za vetroelektrane i puteve), jer su potrebne površine jako male. Zemljište za ove stubove je otkupljeno putem notarizovanih opcionih ugovora, pri čemu je polovina dogovorenog iznosa isplaćena po potpisivanju ugovora, dok će preostali iznos biti uplaćen po završenom postupku preparcelacije zemljišta i uvođenja u posed kompanije Green Gvozd.

Zemljište potrebno za preostale stubove (predviđeno je još oko 45 stubova, ukupne površine manje od 1 ha) će otkupiti EPCG, koji će pokušati da sklopi sporazume sa vlasnicima zemljišta, plaćajući istu cenu kao i Green Gvozd. Većina stubova se može premestiti unutar definisanog koridora i, na osnovu prethodne prakse, čak i ako jedan vlasnik odbije da proda svoje zemljište ili ga nije moguće pronaći / identifikovati, otkup se može dogovoriti sa vlasnicima obližnjih parcela. Na kraju, ako se sva potrebna zemlja ne može otkupiti dobrovoljnim sporazumima, EPCG će upotrebiti eksproprijaciju. Troškove kompenzacije će snositi EPCG.

Tokom izgradnje dalekovoda može se koristiti i privatno zemljište koje nije trajno otkupljeno, što može prouzrokovati štetu na usevima, drveću i sl. Isto se može dogoditi i tokom operativne faze, za popravku i održavanje dalekovoda. Prema Zakonu o energetici, pogođeni vlasnici

zemljišta moraju biti obeštećeni po tržišnoj ceni za sve gubitke i svu štetu, kako je dogovoreno između dve strane tokom procesa pregovaranja, ili, ako ne uspeju da se dogovore, preko nadležnih sudova.

Pribavljanje zemljišta za stubove dalekovoda ne obuhvata građevinske objekte.

5 Procena uticaja, mere ublažavanja i preostali uticaji

5.1 Izgradnja

5.1.1 Korišćenje zemljišta

Ukupno 40 ha zemljišta će biti potrebno tokom izgradnje i ostaće trajno zauzeto tokom operative faze, a to predstavlja manje od 2% lokacije Projekta i 0,02% ukupnog zemljišta u opštini Nikšić.

Ukupna površina zemljišta koje će biti pogođeno tokom izgradnje je samo mali deo zemljišta na tom području. Ovaj uticaj se procenjuje kao manji - negativan.

5.1.2 Mogućnosti za zapošljavanje i nabavke

Radna snaga koje će biti potrebna tokom faze izgradnje Projekta, će biti će angažovana lokalno (prvenstveno iz opštine Nikšić), iz drugih delova Crne Gore i na međunarodnom nivou, preko građevinskih firmi treće strane. Zbog tehničke prirode Projekta, vrlo je verovatno da će većina kvalifikovane i polukvalifikovane radne snage dolaziti sa nacionalnog i međunarodnog nivoa.

Ne očekuje se da će se tokom izgradnje zaposliti više od 100 ljudi, kako za vetroelektrane, tako i za dalekovode. Radnicima neće biti obezbeđen smeštaj na lokaciji i predviđa se da će radnici, osim stručnjaka, biti angažovani iz opštine, a prevoz će osigurati izvođači. Faza izgradnje će trajati oko 24 meseca, ali tokom tog perioda neće svi radnici biti stalno zaposleni. Učestalost zapošljavanja radnika i trajanje njihovog angažmana se u vreme izrade ovog izveštaja ne može proceniti, i zavisice od organizacije rada izvođača.

Zapošljavanje radnika će imati značajan uticaj na one koji budu zaposleni, ali to će biti mali deo ukupnog stanovništva, i neće značajno smanjiti nezaposlenost u opštini. Zapošljavanje pojedinaca iz opštine će ipak biti korisno jer se očekuje da će dovesti do poboljšanja odnosa između Projekta i lokalnih vlasti i unapređenih lokalnih veština koje mogu biti dragocene za buduće projekte. Taj je uticaj ocenjen kao neznatan - pozitivan.

Stvaranje indirektnih mogućnosti za zapošljavanje povezano je sa:

- lancem nabavke za potrebe projekta (roba i usluge)
- trošenjem zaposlenih na projektu u lokalnim zajednicama

Vetroagregati će biti uvezene i isporučene na gradilište preko luke Bar. Materijali potrebni za izvođenje građevinskih radova (npr. cement, glina), kao i materijali potrebni za poboljšanje infrastrukture, najverovatnije će biti nabavljeni lokalno, od strane odabrane građevinske firme, jer su dostupni u tom području.

Zapošljavanje ne-lokalnog stanovništva, kao i povećanje prihoda lokalnih zaposlenih, takođe može da donese neke manje koristi za lokalno stanovništvo, povezane sa povećanjem potrošnje u području projekta, tj. u prodavnicama, barovima i restoranima. Indirektno zapošljavanje će verovatno pružiti više mogućnosti za žene, za razliku od direktnog zapošljavanja, koje će najverovatnije uključivati više muškaraca.

Nema dostupnih podataka na osnovu kojih bi se procenio nivo mogućeg indirektnog zapošljavanja u Crnoj Gori, a uticaji će zavisiti od prirode lokalne ekonomije, dostupnosti potrebnih dobara i usluga na području Projekta, kao i od toga na koji način će zaposleni odlučiti da troše svoje zarade. Međutim, uzimajući u obzir uvoz komponenti turbina, tehničku prirodu zahteva za nabavku, kratak rok izgradnje od dve godine i ukupnog broja radnika koji će biti angažovani, uticaji povezani sa indirektnim zapošljavanjem ocenjuju se kao manji - pozitivni.

Odabrani građevinski preduzimači i dobavljači će morati da se pridržavaju crnogorskog Zakona o radu i drugih relevantnih zakona, koji su uglavnom u skladu sa IFC zahtevima vezanim za rad, koji su sadržani u PS 2. Sve dodatne mere koje se moraju preduzeti su opisane u poglavlju ublažavanje uticaja.

5.1.3 Izvori prihoda

Sva zemlja koja će biti trajno pribavljena za potrebe Projekta putem eksproprijacije, kao i bilo kakvi gubici ili štete na usevima, biljkama i drveću, biće nadoknađeni u punoj zamenskoj vrednosti i zato projekat neće prouzrokovati uticaje na izvore prihoda i standard.

Ne očekuje se da će smanjenje površine zemljišta koje je na raspolaganju za korišćenje imati bilo kakav uticaj na izvore prihoda, zbog malog obima oduzimanja zemljišta, kao i dostupnosti drugog zemljišta na tom području.

Povećani prihodi stvoreni direktnim i indirektnim zapošljavanjem mogu pozitivno uticati na životni standard na lokalnom području, ali samo za vrlo mali broj domaćinstava čiji će članovi biti zaposleni na projektu. Iako to može biti značajno za dotična domaćinstva, ono nije značajno za celokupno stanovništvo. Povećana potrošnja tih domaćinstava i ne-lokalnih radnika u

lokalnom području bi mogla da ima dodatan pozitivan uticaj na lokalne firme, iako se ne očekuje da će se to desiti u značajnijem obimu. Ovaj uticaj se ocenjuje kao zanemariv.

Prevoz će se obavljati van saobraćajnih špiceva i noću, kada je to moguće, kako bi se smanjili uticaji na putnike i firme duž saobraćajne trase. Zato se ne očekuje nikakav uticaj na svakodnevni život, kao posledica transporta i saobraćaja.

5.1.4 Zdravlje, sigurnost i bezbednost zajednice

Dostupnost privremenih radnih mesta u građevinarstvu je ponekad povezana s povećanjem ranjivosti i osetljivosti lokalnih zajednica na povećani kriminal, alkoholizam itd. Međutim, s obzirom na to da u blizini projektne lokacije nema naseljenih mesta, kao i da se radi o malom broju radnika koji će biti angažovan na projektu, bilo koji uticaj na lokalne zajednice vezan za socijalne patologije se smatra zanemarivim.

Transport i povećani saobraćaj mogu dovesti do povećanja šansi za nesreće u kojima učestvuje lokalno stanovništvo, kao i do pogoršanja kvaliteta života. Međutim, s obzirom na sveukupni obim projekta i transport potreban za projekat, ovi uticaji su ocenjeni kao manji - negativni, iako će nesreće koje uključuju pripadnike lokalne zajednice imati ozbiljne posledice za pojedinca ili njegovo domaćinstvo.

5.1.5 Infrastruktura

Izgradnja i rekonstrukcija pristupnih i servisnih puteva, pre izgradnje Projekta, će biti od koristi za lokalne korisnike zemljišta, jer će to dovesti do poboljšanog pristupa njihovim parcelama. Uticaj je ocenjen kao manji - pozitivan.

Projektna lokacija se nalazi daleko od bilo kog naseljenog područja, a komunalna infrastruktura mora biti obezbeđena na lokaciji projekta, npr. voda, struja, kanalizacija. Neće biti uticaja na infrastrukturu zajednice.

5.1.6 Mere ublažavanja uticaja

5.1.6.1 Upotreba zemljišta

- Ukoliko se tokom izgradnje nanese šteta na zemljištu koje prethodno nije pribavljeno za projekat, odmah nadoknaditi vlasniku / korisniku svu štetu i u potpunosti vratiti zemljište u prethodno stanje.
- Uspostaviti i primeniti mehanizam za podnošenje žalbi, na nivou zajednice

5.1.6.2 *Mogućnosti za zapošljavanje i nabavke*

Angažovanje svih radnika će se sprovoditi u skladu sa najboljom međunarodnom praksom, a glavne mere uključuju sledeće:

- Sprovoditi transparentne i poštene postupke zapošljavanja
- Osigurati da su svi radnici radno angažovani u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom i primenjivim međunarodnim standardima (ILO) i preporukama
- uspostaviti mehanizam za žalbe radnika

Kako bi se podstaklo stvaranje indirektnih mogućnosti za zapošljavanje, Projekat će nabavljati robu i usluge na lokalnom nivou, kada god je to moguće.

5.1.6.3 *Zdravlje, sigurnost i bezbednost zajednice*

Povećanje saobraćaja (dopremanje opreme i materijala na gradilište i putovanja radnika) bi moglo da dovede do povećanog broja saobraćajnih udesa u lokalnim zajednicama i smanjenja kvaliteta života. Tim uticajima će se upravljati sprovođenjem sledećih mera:

- Izraditi i sprovesti plan upravljanja saobraćajem
- Uspostaviti kodeks ponašanja radnika (smernice za bezbednu vožnju)
- Sarađivati i koordinirati sa lokalnim zdravstvenim i bezbednosnim/sigurnosnim službama

5.1.7 *Preostali uticaji*

Ukupno, 62 ha zemljišta ostaje trajno nedostupno za upotrebu nakon faze izgradnje.

Svaki incident ili nesreća u kojoj učestvuju pripadnici lokalne zajednice može dovesti do napetosti između lokalnog stanovništva i kompanije Green Gvozd, zbog čega će se preduzimati sve mere da do takvih incidenata ne dođe.

5.2 *Faza rada*

5.2.1 *Uticaji na korišćenje zemljišta*

Kao što je spomenuto u delu o izgradnji ovog poglavlja, 62 ha zemljišta koje je prethodno pribavljeno za izgradnju će ostati trajno nedostupno za upotrebu. Tokom faze sprovođenja projekta ne predviđaju se dodatni uticaji na korišćenje zemljišta.

5.2.2 *Mogućnosti za zapošljavanje i nabavke*

Očekuje se da će životni vek projekta biti najmanje 25 godina i za to vreme će biti potreban mali broj zaposlenih. Green Gvozd procenjuje da će ukupno oko 5 pojedinaca (uglavnom iz Crne Gore) biti zaposleno tokom operativne faze projekta. To će pružiti dugoročnu stabilnost

zaposlenima sa punim radnim vremenom i imaće značajan uticaj na njihove živote. Međutim, na nivou opštine, a naročito na nacionalnom nivou, taj broj je veoma mali, a uticaj je ocenjen kao zanemariv.

Indirektna zaposlenost može nastati kao posledica povećane potrošnje zaposlenih u Green Gvozd, ali s obzirom da je taj broj veoma mali, to se takođe ocenjuje kao zanemariv uticaj.

Nabavka lokalnih dobara i usluga će takođe verovatno biti minimalna, i imaće zanemariv uticaj na lokalnu ekonomiju.

5.2.3 Izvori prihoda

Bilo koji gubitak ili šteta nastala na usevima, biljkama ili drveću, tokom operativne faze projekta, biće nadoknađena u punoj zamenskoj vrednosti i zato projekat neće prouzrokovati uticaje na izvore prihoda i standard.

5.2.4 Stvaranje prihoda

Projekat će direktno koristiti Crnoj Gori kao zemlji i opštini Nikšić, kroz ostvarene prihode. Opština već prima prihode od poreza / PDV-a, kroz rad kompanije Green Gvozd LLC registrovane u opštini, a opština će takođe imati koristi od 30.000 EUR godišnje, plaćenih za sticanje prava službenosti, kao što je opisano u odeljku 4.7.2.

Direktna finansijska korist za opštinu možda neće biti značajna u smislu ukupnog iznosa, imajući u vidu da ukupni budžet opštine iznosi 22 miliona evra, međutim, ova korist će omogućiti opštini da vremenom napravi neka ulaganja i poboljša pružanje određenih usluga građanima, naročito u smislu poboljšanja infrastrukture. Zbog toga je ovaj uticaj ocenjen kao manji - pozitivan.

Predstavnici opštine su napomenuli da je izgradnja vetroelektrane Krnovo već praćena povećanim turizmom na tom području, a izgradnja vetroelektrane Gvozd bi mogla dodatno da uveća tu korist. Uticaj je ocenjen kao manji - pozitivan.

5.2.5 Infrastruktura

Green Gvozd će morati redovno da održava izgrađene pristupne i servisne puteve, potrebne za popravke i održavanje. To će zauzvrat imati mali pozitivan uticaj na pristup vlasnika njihovim parcelama.

Snabdevanje vodom, kanalizacija i snabdevanje električnom energijom će biti obezbeđeni na lokalnom nivou i neće biti uticaja na infrastrukturu zajednice.

5.2.6 Mere ublažavanja uticaja

5.2.6.1 *Mogućnosti za zapošljavanje i nabavke*

Što se tiče zapošljavanja vezanog za izgradnju, sklapanje ugovora sa bilo kojim pojedincem za rad na vetroelektrani će biti u skladu sa načelima međunarodne najbolje prakse. Kako bi se podstaklo stvaranje indirektnih mogućnosti za zapošljavanje, Projekat će nastaviti da nabavlja robu i usluge na lokalnom nivou, kada god je to moguće.

5.2.6.2 *Stvaranje prihoda*

Green Gvozd će osigurati da se sva plaćanja poreza i naknada opštini i državi obavljaju na pravovremen i transparentan način.

Mogući uticaj Projekta uključuje i povećanje turizma na nivou opštine. Ako se takve mogućnosti ukažu, Green Gvozd može da odluči da podrži neke turističke ili obrazovne inicijative kroz program ulaganja u zajednicu.

5.2.6.3 *Infrastruktura*

Sprovođiće se redovno održavanje pristupnih puteva čime će se poboljšati pristup okolnim parcelama.

5.2.7 Preostali uticaji

Ako prisustvo kompanije Green Gvozd u Nikšiću privuče i druge investicije, ili ako projekat pokrene razvoj turizma, dodatni uticaj će biti poboljšan lokalni ekonomski razvoj.

5.3 Praćenje

Upravljanje žalbama (i na nivou zajednice i od strane radnika) potrebno je pratiti kako bi se osiguralo da se sve primljene žalbe rešavaju kako je opisano u projektnom Planu uključivanja zainteresovanih strana.

Žalbe i primedbe koje se šalju putem projektnog žalbenog mehanizma će se takođe redovno pratiti, kako bi Green Gvozd imao uvid u sve probleme ili pitanja koja treba rešavati, na nivou pojedinca ili zajednice.

5.4 Ograničenja i pretpostavke

Ključne pretpostavke koje su napravljene i sva utvrđena ograničenja, u izradi ovog izveštaja, navedena su u nastavku.

- Podaci trećih strana koji su dostavljeni konsultantima u vezi sa otkupom zemljišta, procenama mogućeg zapošljavanja itd. su potpuni i tačni;
- Osnovna namena zemljišta u okolini ostaće nepromenjena;
- Projekat će se sprovesti na način kao što je opisano u poglavlju Opis projekta;
- Najnoviji službeni statistički podaci dostupni u Crnoj Gori datiraju iz 2011. godine. Osim toga, veliki deo podataka iz popisa je dostupan samo na državnom nivou, i u znatno manjoj meri na nivou opštine Nikšić. Gde je to bilo moguće, traženi su podaci koji se posebno odnose na pogođenu opštinu iz drugih izvora, tj. opštinskih studija, planova ili intervju sa zainteresovanim stranama, itd.
- Mere ublažavanja i poboljšanja predviđene u ovom poglavlju će se sprovesti prema potrebi.

5.5 Kumulativni uticaji

Uprkos postojećoj obližnjoj vetroelektrani Krnovo, ne očekuje se da će kao posledica predloženog Projekta biti negativnih kumulativnih socioekonomskih uticaja.

6 Spisak korišćene literature

Lokalna studija lokacije "Gvozd", Nikšić (2018), Agencija za projektovanje i planiranje, opština Nikšić

Izveštaj o procesu izrade studija uticaja na životnu sredinu i socijalna pitanja za projekat Vetroelektrana Gvozd, IVICOM i LINK 011, april 2019.

Nacrt procene uticaja Projekta na životnu sredinu za izgradnju trafostanice Gvozd u opštini Nikšić, Institut za razvoj i istraživanje u području zdravlja i sigurnosti na radu (sektor ekologije), april 2019.

Strateški plan razvoja opštine Nikšić za razdoblje od 2014. do 2019., mart 2014. godine opština Nikšić, zvanična internet prezentacija dostupna na: <https://www.niksic.me>

MONSTAT (Zavod za statistiku Crne Gore), zvanična Internet prezentacija dostupna na: <https://www.monstat.org>

Zavod za zapošljavanje Crne Gore, zvanična Internet prezentacija dostupna na: <http://www.zzzcg.me>

Primeri ugovora za pribavljanje zemljišta (zakup i otkup) dobijenih od Green Gvozda

GREEN GVOZD d.o.o.
Đoka Miraševica 17C
81 000 Podgorica, Crna Gora
PIB: 03075257

Ugovor između kompanije Green Gvozd i opštine Nikšić za otkup zemljišta i izgradnju pristupnih puteva, potpisan 07.12.2016.